

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
МУЗИЧКА АКАДЕМИЈА

ISSN 1857-7296

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

ГОДИНА 5

БРОЈ 5

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
МУЗИЧКА АКАДЕМИЈА

ISSN 1857-7296

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2018

ГОДИНА 5

БРОЈ 5

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” – ШТИП
МУЗИЧКА АКАДЕМИЈА**

За издавачот:

проф. д-р Блажо Боев,
проф. м-р Антонијо Китановски

Главен и одговорен уредник:

проф. м-р Антонијо Китановски

Одговорни уредници и редакциски одбор:

проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
проф. м-р Горанчо Ангелов
проф. д-р Владимир Јаневски
проф. д-р Илчо Јованов

Јазично уредување:

Лилјана Јовановска

Техничко уредување:

Славе Димитров
Благој Михов

Редакција и администрација:

Универзитет „Гоце Делчев” - Штип
Музичка академија
бул „Крсте Мисирков” 10-А
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија

СОДРЖИНА

Стефанија ЛЕШКОВА-ЗЕЛЕНКОВСКА, Валентина ВЕЛКОВСКА-ТРАЈАНОВСКА ИСТОРИЈАТОТ И РАЗВОЈНИОТ ПАТ НА ГУДАЧКИТЕ ИНСТРУМЕНТИ: ВИОЛОНЧЕЛО И КОНТРАБАС (2)	5
Тихомир ЈОВИЌ ПОЛИФОНИЈАТА ВО КОМПОЗИЦИЈАТА ДОЈДОВМЕ ЗА МЕШАН ХОР ОД ТОМИСЛАВ ЗОГРАФСКИ	11
Гоце ГАВРИЛОВСКИ УПОТРЕБА НА ФОЛКЛОРНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ И УМЕТНИЧКАТА ТРАНСПОЗИЦИЈА НА ФОЛКЛОРОТ ВО ВТОРИОТ СТАВ „ЛАМЕНТОЗО“ ОД СИМФОНИЈАТА БРОЈ 5, НА КОМПОЗИТОРОТ ТОМА ПРОШЕВ	17
Ивана ЈАНКОВ ДРАМАТУРГИЈА И НЕЈЗИНИОТ РАЗВОЈ НИЗ ОСОБЕНОСТИТЕ НА МУЗИЧКИТЕ И ВОНМУЗИЧКИТЕ ИЗРАЗНИ СРЕДСТВА ВО КОМПОЗИЦИЈАТА „МАКЕДОНСКО ОРО“ ЗА МЕШАН ХОР ОД КОМПОЗИТОРОТ ТОДОР СКАЛОВСКИ.....	27
Зоран НАСТОВ АСПЕКТИ НА ХАРМОНСКИОТ ЈАЗИК НА ПРВИОТ СТАВ ОД СУИТАТА БР. 2 ОД БАЛЕТОТ „ЛАБИН И ДОЈРАНА“ ОД КОМПОЗИТОРОТ ТРАЈКО ПРОКОПИЕВ	33
Александар ТРАЈКОВСКИ ПАВЛИНА АПОСТОЛОВА - ИНТЕРПРЕТАТОР НА 40 УЛОГИ НА МАКЕДОНСКАТА ОПЕРСКА СЦЕНА	39
Дуња ИВАНОВА КОНТЕКСТОТ КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА МУЗИЧКО ДОЖИВУВАЊЕ	47
Милица ШКАРИЌ и Елена ЕФРЕМОВА МУЗИЧКА ПИЈАНО ТЕРАПИЈА: СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ СО ПОЧЕТНИК ПО ПИЈАНО НА 9 - ГОДИШНА ВОЗРАСТ	53
Бисера ИВАНОВА ФОРМА, ОРНАМЕНТИКА, АРТИКУЛАЦИЈА И ДИНАМИКА КАЈ ИЗБРАНИ СОНАТИ ОД ДОМЕНИКО ЧИМАРОЗА	61
Петре ШТЕРЈОВ КОНЦЕРТ ЗА ПИЈАНО И ОРКЕСТАР БР. 2 ОП. 21 ВО ЕФ-МОЛ ОД ФРЕДЕРИК ШОПЕН	65
Петар ТРБОЈЕВИЌ МУЗИКАТА НА ФИЛИП ГЛАС, МИНИМАЛИЗМОТ И ТИРОЛСКИОТ КОНЦЕРТ ЗА ПИЈАНО И ОРКЕСТАР	71
Ивана МИЛОШЕВИЌ ВЛИЈАНИЕТО НА ПЕЕЊЕТО ВО ХОР ВРЗ КОГНИТИВНОТО И ЕМОЦИОНАЛНОТО СПОЗНАВАЊЕ НА ДЕЦАТА	75

Лидија ЈОРДАНОВА УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТЕОРИИТЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНАТА ОРИЕНТАЦИЈА	81
Горанчо АНГЕЛОВ ФАРИЗ ХАЈРУЛА – ЗУРЛАЦИЈА И ИЗРАБОТУВАЧ НА „КАБА“ ЗУРЛИ ВО Р. МАКЕДОНИЈА	91
Владимир ЈАНЕВСКИ МАШКИ ОБРЕДНИ ПОВОРКИ ВО МАКЕДОНСКАТА ЕТНОКОРЕОЛОШКА КЛАСИФИКАЦИЈА	103
Стојанче КОСТОВ КРАТОК ОСВРТ НА ОРСКАТА ТРАДИЦИЈА ВО ЕТНИЧКИОТ ПРЕДЕЛ РАДОВИШКО ПОЛЕ	109
Христијан НИКОЛОВСКИ ИСТОРИСКИ АСПЕКТИ НА КИНЕТОГРАФИЈАТА ВО МАКЕДОНИЈА	115
Силвестер ПРОЛЕ ЕТНОКОРЕОЛОШКИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ОРАТА ВО РАДОВИШКОТО СЕЛО ГАБРЕВЦИ	121
Љупка СТЕФАНОВСКА 47 ГОДИНИ РЕПУБЛИЧКИ ФЕСТИВАЛ НА НАРОДНИ ИГРИ И ПЕСНИ „ИЛИНДЕНСКИ ДЕНОВИ“ – БИТОЛА (1971 – 2018)	125
Горан ВАСИЛЕСКИ ИВАНДЕНСКИТЕ ЖЕНСКИ ОБРЕДНИ ПОВОРКИ ВО ПРИЛЕПСКО-БИТОЛСКО ПОЛЕ И ЖЕЛЕЗНИК	131
Тијана ЈАНЕВСКА ОРОВОДНАТА ПЕЈАЧКА ТРАДИЦИЈА ВО ПРЕДЕЛОТ ДУРАЧКА РЕКА	139
Бојан ПЕТКОВСКИ ФИЛМУВАНА РЕКОНСТРУКЦИЈА НА ОБРЕДОТ ЛАЗАРКИ ОД ЕТНИЧКИОТ ПРЕДЕЛ ДОЛНИ ПОЛОГ	143
Дени СИНАДИНОВСКИ ВЕЛИГДЕНСКИТЕ ОБРЕДНИ ИГРИ ОД ЕТНИЧКИОТ ПРЕДЕЛ ПОРЕЧЕ И НИВНИТЕ ЕТНОКОРЕОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ	149
Иво СОЛДАТОВИЌ ЖИВОТОТ И ДЕЛОТО НА ДРАГАН ЃАКОНОВСКИ-ШПАТО	155
Мирослав МИЛКОВСКИ МУЗИКАТА НА ЧИК КОРЕА	163

003.62:793.31(497.7)(091)

ИСТОРИСКИ АСПЕКТИ НА КИНЕТОГРАФИЈАТА ВО МАКЕДОНИЈА

м-р Христијан НИКОЛОВСКИ¹
¹ ДМБУЦ „Илија Николовски – Луј“ – Скопје
hristijan_nik@hotmail.com

Апстракт: Во овој текст станува збор за кинетографијата и кинетографските записи во Македонија разгледувани од историски аспект. Дадена е јасна хронологија на кинетографијата во Македонија од почетокот на XX век со појавата на првите кинетографски записи сè до ден денес.
Клучни зборови: кинетографија, кинетографски записи, традиционални ора.

Вовед

Во минатото, во македонските села и во руралните средини на сите поголеми празници, на сите домашни и селски слави, на свадбите и најчесто во ден недела на разни места за играње, во народната терминологија познати како *на мегдане, на сретсело, на с'бор, на гумење, на заветима, кај излакот, кај црквата, кај манастирот, на оралиште, на ан, на ливада, на пазарот или кај чеишмата*, се играле и пееле традиционалните македонски ора и песни. Со појавата на собирачката дејност и со појавата на запишување и мелографирање на македонските народни мелодии кон крајот на XIX век, напоредно се појавува и потребата за кинетографијата, односно се истакнува потребата за запишувањето на чекорите за понатамошно зачувување и анализа на игроорните обрасци.

Историјатот и развојниот пат на кинетографијата во Македонија

Со првата појава на запишување и мелографирање на народните песни и мелодии во Македонија, нормално е напоредно да се појави и потребата за запишување на чекорите во традиционалните игри. Браќата Миладиновци својот интерес за македонското народно усно творештво, посебно кон македонската народна музика, го имаат пренесено на своите следбеници Кузман Шапкарев и Марко Цепенков и сите заедно со нивната собирачка дејност, нивните први мелографски записи и со давањето на значење на мелографијата за науката, служат како ориентација и поттик во работата на македонските мелографи кон крајот на XIX век. Македонските мелографи и запишувачи на македонски народни мелодии чии материјали се објавени кон крајот на XIX век биле Тодор Гавазов, Александар Конев, Георги Л'жев, Георги Смичков, Александар Букурештлиев и Тодор Нетков. Во периодот од 1890 до 1900 година во Софскиот зборник на народни умотворби биле објавени 391 запис на македонски народни песни и претставуваат голема вредност пред усвојувањето на модерната нотација во Македонија. Можеме слободно да кажеме дека станува збор за будење на македонскиот народ кој после повеќевековното ропство станува свесен за својата слобода и просвета (Фирфов; Симоновски, 1962: 28–29).

Српскиот автор Тихомир Ѓорѓевиќ во неговата книга *Српске народне игре* издадена во 1907 година во Белград нема кинетографски записи на игри, но јасно укажува за потребата од собирање на народните игри од терен и создавање на архивска граѓа и материјал. Напоменува дека од големо значење се фокусот и знаењето за тоа каков материјал треба да се собира и на каков начин за да може да се постави јасна слика за игроорната традиција на еден народ. Уште во тоа време Тихомир Ѓорѓевиќ поставува прашалник кој содржи 119 прашања за да го истакне она на што најмногу треба да се посвети внимание при правење на теренските истражувања. Авторот има јасен став дека најубаво е игрите да се опишуваат и анализираат по категории и тоа: *Религиозни игри* во кои спаѓаат лазариците, додолето, коледарските и други обредни игри и втората категорија *Светски игри* во кои спаѓаат игрите во форма на *оро*. (Ѓорѓевиќ, 1907: 63; 72) Освен овие две категории на игри кои ги споменува Тихомир Ѓорѓевиќ за опишување на игрите, мораме да ја споменеме и неговата позната поделба која ја прави во неговата книга и тоа игрите ги дели на *забавни, витешки, игри за добивка, друштвени, социјални* и на крај *орски игри* (Ѓорѓевиќ, 1907: 5–18).

Што се однесува на поделба и класификација на орските игри од поново време, авторот Владимир Јаневски истакнува дека играта во етноореолошка смисла претставува еден поширок облик на изразување и дека под терминот игра се подразбираат обредните и

соборските игри. Под терминот соборски игри се мисли на терминот оро од каде што произлегува соборски ора (Јаневски, 2013: 12).

Со појавата на првите истражувачи кои бележат податоци за традиционалната музика и игра, најважно е што тие служат како најголем мотив и доказ за нивните следбеници кои активно започнувале со собирање на етнолошки, етномузиколошки и етнокореолошки материјал. Свесни сме дека на терен во селата и руралните средини некогаш не можеме да направиме точна поделба на тоа што сакаме да го истражуваме и затоа погоре споменатите сегменти честопати се испреплетуваат меѓусебе. За создавање на јасна слика за определени теми се потребни студиозни и подолгорочни квалитативни истражувања.

Како што спомнавме дека за анализа на песните е потребна мелографија, така и за понатамошна анализа, дескрипција и компарација на игрите меѓу себе е потребно нивно запишување, т.е. кинетографија. Кај нас потребата од запишување на традиционалните игри први ја увидуваат сестрите Љубица и Даница Јанковиќ во триесетите години од XX век, кој всушност претставува и период на ренесанса во областа на традиционалната игра. Во тој период со нивната појава може да се каже дека го поставуваат темелот на денешната Етнокореологија. Не е случајно што истражувачката дејност на сестрите Јанковиќ коинцидира со размислувањата на авторот Тихомир Ѓорѓевиќ поради фактот дека истите тие биле и во роднинска врска (Јаневски, 2013: 18–19).

Потребата да се соберат старите народни игри од сите југословенски краеве, да се забележат и сочуваат од заборава се почувствувала во различни прилики од културниот, народниот и друштвениот живот, раскажуваат сестрите Јанковиќ во нивните дела. Потребата, според нив, се појавила уште повеќе по војната кога под влијание на туѓите игри и песни, овој дел од нашата култура почнал да се губи, заборава и занемарува. Истовремено се појавила и склоност кон изместување на стилот и карактерот на ората. Нормално, овој начин на играње не бил по волја на старите игроорци кои биле добри познавачи на играта и за жал, сè повеќе се повлекувале со играње. Немањето на стручни училишта за народните игри, книги со опис за традиционалната игра и стручни познавачи на играта кои знаат да пренесат и покажат како се играло пред војната, помагало за јакнење на туѓите влијанија (Јанковиќ, 1934: 1).

Како што спомнавме и претходно, собирањето и бележењето на народните мелодии започнало уште пред војната и на тој начин народните мелодии се фиксирани и спасени од заборавање. На народната игра речиси никој не обрнувал поголемо внимание и најчесто и тие што ја негувале, не ја познавале во својот вистински дух и карактер. Поединци со цел да ја разубават при играње несвесно ја менувале, преработувале и модерно кажано, ја стилизирале играта. За жал, доаѓало до таква суштинска промена што некои игри повеќе не ни приликувале на старите традиционални игри. Сето тоа сакајќи или не придонело за губење на осетот кај младата генерација за оригиналната традиционална игра, раскажуваат авторите Љубица и Даница Јанковиќ (Јанковиќ, 1934: 1).

Занемарувањето на овој дел од народната традиција, според сестрите Јанковиќ, предизвикало да се почувствува голема празнина на различни полиња, а токму тоа пак предизвикало во различни правци потреба да се започне со собирање, опишување, учење, проучување и оживување на оригиналните непреработени игри. Потребата за собирање и проучување на суровиот и стар облик на игрите била од значење и на научно поле, сметаат Љубица и Даница Јанковиќ. Народните игри, како дел од народната култура и народното творештво, се од значење и за напоредното проучување на духот на еден народ. Како главна цел на научното проучување во врска со народните традиционални игри, сестрите Јанковиќ го ставаат фокусот најпрво да се дојде до вистината на нивното настанување, потекло, пренесување од колено на колено и различните влијанија под кои се создавале и развивале. Според Љубица и Даница Јанковиќ, уште тогаш собирањето и негувањето на народните игри имаат уметничко значење така што потребата за собирање, примена и уметничка преработка на играта најмногу се почувствувала на сценската уметност (Јанковиќ, 1934: 1).

Слободно можеме да кажеме дека сестрите Љубица и Даница Јанковиќ во триесетите години од XX век, како што спомнавме и претходно, прават посериозни студии во категоријата на македонската орска традиција. Како резултат на нивната кореолошка мисија, единаесет години собирајќи термилошко енциклопедиска и термилошко-библиографска граѓа за народните игри и народната музика оставаат зад себе голема архива значајна за

етнокореологијата. Љубица Јанковиќ која во тоа време работи во Одделението за музички фолклор и Отсекот за народни игри во Етнографскиот музеј на Белград во Србија, заедно со својата сестра Даница Јанковиќ, во периодот од 1934 до 1964 година ги прават првите значајни кореолошки записи за традиционалните игри од различни предели на поранешна Југославија помеѓу двете светски војни, класифицирани според нивните типски образци и кореографски анализи објавени во вкупно девет книги под наслов *Народне игре*. За македонската етнокореологија се значајни 1, 3, 4 и последната деветта книга по ред која, за среќа, е издадена 2016 година во Белград и целата книга е со етнокореолошка содржина за Македонија. Сестрите Јанковиќ во периодот од 1934–1964 година на југословенските простори нашле, запишале и објавиле 211 игри со таква поединечна, аритмична, а во целина со ритмичка врска меѓу орската игра и мелодија. Со 32 примери објавени во деветтата по ред книга, испаѓаат вкупно 243 примероци со таков феномен, што значи такви се повеќе од една четвртина од нивните вкупно записани (преку 900) (Јанковиќ, 2016: 20).

Сестрите Јанковиќ се првите истражувачи кои собираат и систематизираат голем фонд на традиционални народни игри од поранешните простори на Југославија и важат за автори кои оставаат најмногуброен материјал за орската традиција во Македонија истовремено создавајќи свој практичен систем за бележење на игрите. Аналитичко-синтетичкиот систем на сестрите Јанковиќ, во кој игрите се запишуваат и опишуваат претежно со помош на зборови, како што и според нив бара живиот процес на создавање на орската традиција, потенцираат дека нивниот систем се покажува не само како точен, туку и како доволно еластичен за примена кај различните орски типови, облици на игра и различните стилови и техники на играчите. Последователно на ова напоменуваат дека системот е лесен, едноставен и пристапен како за учење, така и за проучување на играта. Овој систем за запишување на сестрите Јанковиќ, користен при нивните истражувања, ѝ претходи на етнокореологијата како наука, која во 1934 година настанала кај нас и претставува наука која ги проучува игрите во целост, во континуитет и во заемни односи на сите нејзини компоненти (Јанковиќ, 2016: 21).

Како први македонски истражувачи, собирачи и запишувачи на македонски традиционални ора кои се појавуваат по сестрите Љубица и Даница Јанковиќ, познати се македонските автори Живко Фирфов и Ганчо Пајтонциев. Нивната збирка *Македонски народни ора* со кореографски знаци и терминологија, издадена 1953 год., е прво дело изработено во Музиколошко-кореографскиот оддел на Фолклорниот институт на Република Македонија во Скопје, основан кон крајот на 1950 год. Збирката опфаќа дваесет македонски народни ора забележани со специјални кореографски и музички знаци така што секој од нив претставува музичка кореографска партитура. Целиот систем и начин на бележење на ората во збирката е дел на соработниците на Фолклорниот институт Живко Фирфов и Ганчо Пајтонциев, и претставува резултат на нивна повеќегодишна работа на полето на музиката и народната игра (Фирфов, Пајтонциев, 1953: 7). Авторите на ова дело истакнуваат дека народното оро е неразделно сврзано со народната музика и претставува единствен израз на расположение и чувства предадени преку ритам, мелодија и говор. Во нивната збирка секое оро е претставено и запишано во вид на музичко-кореографска партитура која содржи повеќе елементи и тоа: мелодија, ритам, кореографски знаци и текст доколку е ороводна песна.

По големата соработка со Живко Фирфов и објавувањето на збирката *Македонски народни ора* во 1953 год., Ганчо Пајтонциев продолжува со натамошно истражување на кореографскиот систем кој бил употребен во истоимената збирка. Како резултат на тоа во 1973 год., авторот Пајтонциев објавува голем труд, односно збирка на народни ора од Источна Македонија, поточно во неговата терминологија како народни ора од Малешевско, Делчевско, Кочанско, Светиниколско, Штипско, Радовишко, Струмичко и Валановско (Пајтонциев, 1973: 5). За разлика од претходната збирка која содржи дваесет народни ора од разни краеве на нашата земја, забележани со вкупно шеесет и три различни кореографски знаци, оваа втора негова збирка содржи сто и шест записи на македонски народни ора запишани со неколку стотини кореографски знаци. Авторот Пајтонциев јасно кажува дека со нив може да се забележи и најкомплицираното народно оро. За полесен пристап до целиот материјал и постепено разработување на кореографските знаци, народните ора во овој труд авторот ги подредил од наједноставни до најсложени. Ганчо Пајтонциев настојувал ората да бидат

претставени со сите нивни варијанти кои биле забележани на терен макар и со најмала мелодиска, ритмичка или кореографска разлика (Пајтонџиев, 1973: 5–6).

Во осумдесеттите години од XX век, излегува едно големо студиозно дело од авторот Михаило Димовски со наслов *Македонски народни ора*, од репертоарот на Ансамблот за народни игри и песни „Танец“, издадено во 1977 год. во Скопје. Авторот Владимир Јаневски врз база на пишувањата на Димовски прави анализа на неговото дело и пишува дека тој репертоарот на ансамблот го поделил во два дела. Во првиот дел тој ја разработил методиката на народните ора, која од денешен аспект претставува почетна точка на денешната методика во анализата на традиционалната игра. Во вториот дел Михаило Димовски направил разработка и анализа на ора од репертоарот на „Танец“ и најзначајно за нас, дава мелографски и кинетографски записи. Во оваа збирка авторот има обработено четириесет и пет ора кои биле или поминале на репертоарот во ансамблот „Танец“ (Јаневски, 2013: 30).

Во периодот од 1970 до 1980 година, Михаило Димовски како вработен во Институт за фолклор, во одделението за истражување на традиционалните игри остава голем број трудови значајни за македонската етнокореологија. Во 1980 год. во списанието на Институт за фолклор е отпечатена неговата последна статија со наслов *Народните ора и орската традиција во Беровско*. Забележал голем број ора во репертоарот на беровчани, но, за жал, нема направено мелографски и кинетографски записи на мелодијата и чекорите. Авторот пишува статија и за општите карактеристики на македонските ора и битно е да се спомне неговата поделба на игроорни подрачја кој поделбата ја систематизира во меридијански правец исток – запад, север – југ. Оваа поделба што ја прави Михаило Димовски претставува прва поделба од аспект на етнокореолошки подрачја, истакнува Јаневски во неговата книга (Јаневски, 2013: 30 – 31).

По значајниот творечки опус на Михаило Димовски во Македонија, настанува еден голем вакуум период во поглед на етнокореологијата на нашите простори, кој трае сè до 2007 година, до отворањето на Одделот за етнокореологија при Музичката академија на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Основач на одделот е професор д-р Владимир Јаневски. Што се однесува на кинетографијата и запишувањето на традиционалните ора, уште на самиот почеток во студиската програма на Одделот за етнокореологија се воведува задолжителен предмет Кинетографија на кој се изучува кинетографијата и кинетографското писмо. Како кинетографско писмо кое е ставено во функција уште на самиот почеток е лабанотацијата, по примерот на професор д-р Оливера Васиќ која во периодот од 1990 година како редовен професор на Факултетот за музичка уметност во Белград, на нејзините семинари за народни игри ја пренесува лабанотацијата како средство за запишување и зачувување на чекорите во народните игри. Во големиот број дипломски и магистерски трудови кои се од суштинско значење за македонската етнокореологија, кинетографијата наоѓа голема примена и е користена како средство за анализа на традиционалните ора.

Во годините што поминале се создал тој вакуум во истражувачките дејности, но и значаен аналитичко-творечки потенцијал, истакнува авторот Јаневски. Според истоимениот автор, потребата да се направи етнокореолошка анализа и класификација на ората и игрите во Македонија е од суштинско значење и истакнува дека досега орската традиција не била истражувана во континуитет, туку напротив, во почетокот на XX век авторите многу повеќе биле насочени кон емпириското собирање на материјали, додека класификациите и поделбите не биле поле на нивно творење (Јаневски, 2017: 5).

Заклучок

Од денешен аспект најважно од сè е да се истакне дека според сите анализи, дескрипции и компарации, наголемиот емпириски материјал, дела и статии, пишувани врз база на теренски истражувања од страна на наши еминентни истражувачи во областа на етнокореологијата во периодот на XX век и поновите истражувања од последните дваесетина години, денес е направено картографско бележење на традиционалните ора со сите стилски и етнокореолошки особености.

Користена литература:

1. Ђорђевић, Т. (1907). *Српске народне игре*, књига 1, Српски етнографски зборник, Белград.
2. Јаневски, В. (2013). *Етнокорелошки карактеристики на македонските народни ора (по избрани примери)*: Институт за фолклор. Скопје.
3. Јаневски, В. (2017). *Етнокорелошка класификација на ората во Македонија*, докторска дисертација одбрана на Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје. (во ракопис)
4. Јанковић Љ. и Д. (1934). *Народне игре I*: Народна библиотека, Белград.
5. Јанковић Љ. и Д. (2016). *Народне игре IX*: Народна библиотека, Белград.
6. Пајтонџиев, Г. (1973). *Македонски народни ора: од Малешевско, Делчевско, Кочанско, Светиниколско, Штипско, Радовишко, Струмичко и Валандовско*, Орска народна традиција; кн. 1: Македонска книга – Институт за фолклор. Скопје.
7. Фирфов, Ж. Пајтонџиев, Г. (1953). *Македонски народни ора*: Институт за фолклор „Марко Цепенков“. Скопје.
8. Фирфов, Ж. Симоновски, М. (1962). *Македонските мелографи од крајот на XIX век*: Институт за фолклор. Скопје.